

SUD-XATSHUNOSLIK EKSPERTIZASINI O`TKAZISHDA YOZMA NUTQNING IDENTIFIKATSION BELGILARINI QO`LLASH AMALIYOTI

Abdurasulov Ulug`bek Rashid o`g`li

O`zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi
Akademiyasi 3-bosqich 325-guruh kursanti.

Gmail: abdurasulovulugbek25@gmail.com

Mirzaqulov Jahongir Hasan o`g`li

O`zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi
Akademiyasi 3-bosqich 325-guruh kursanti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11318772>

Annotatsiya. Ushbu maqolada sud-xatshunoslik ekspertizasini o`tkazishda yozma nutqning identifikatsion belgilari haqida, xususan sud-xatshunoslik ekspertizasi tushunchasi, yozma nutq tushunchasi, yozma nutqning identifikatsion belgilari tushunchasi va so`nggi yillardagi statistik ma`lumotlar tahlil qilinib ular haqida ham to`xtalib o`tilgan.

Kalit so`zlar: yozma nutq, xatshunoslik, ekspertiza, identifikatsiya, belgi, umumiy belgilar, xususiy belgilar, ekspertiza xulosalari.

THE PRACTICE OF USING IDENTIFICATION SIGNS OF WRITTEN SPEECH DURING FORENSIC EXAMINATION

Abstract. In this article, the identification signs of written speech during forensic examination, in particular, the concept of forensic examination, the concept of written speech, the concept of identification signs of written speech, and the statistical data of recent years are analyzed and discussed.

Key words: Written speech, handwriting, examination, identification, sign, general signs, special signs, expert opinions.

ПРАКТИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ ПРИЗНАКОВ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ ПРИ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЕ.

Аннотация. В статье анализируются и анализируются идентификационные признаки письменной речи при судебно-медицинской экспертизе, в частности, понятие судебно-медицинской экспертизы, понятие письменной речи, понятие идентификационных признаков письменной речи, а также статистические данные последних лет обсудили.

Ключевые слова: письменная речь, переписка, экспертиза, идентификация, признаки, общие признаки, особые признаки, экспертные заключения.

Sud-xatshunoslik ekspertizasida yozma nutqning identifikatsiya belgilarini qo'llash amaliyotida ularni hal qilish uchun bir qator muammolar o'z yechimlarini kutmoqda ushbu muammolar va yechimlar quyidagilardan iborat:

Yozuvlarni bajarishdagi o'zgaruvchanlik: qo'l yozuvi odamlarda sezilarli darajada farq qilishi va vaqt o'tishi bilan yosh, sog'liq yoki kayfiyat kabi omillar tufayli o'zgarishi mumkin. Ushbu o'zgaruvchanlik taqqoslash uchun ishonchli asos yaratishni qiyinlashtirishi mumkin.

Yechim: sud-xatshunoslik ekspertlari qo'l yozuvidagi tabiiy o'zgarishlarni aniqlash va hisobga olish uchun keng qamrovli metodik qo'llanmalarni o'rganadilar va malaka oshirish kurslaridan o'tadilar.

Ular yozuvchining yozish odatlarini to'liq qamrab olish uchun turli davrlardagi bir nechta ma'lum namunalardan foydalanadilar. Bundan tashqari, statistik usullar ekspertiza tekshiruvini uchun olingan namunalar va ma'lum bo'lgan namunalar o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarning ahamiyatini aniqlashga yordam beradi.

Xatshunoslik ekspertizasini bajarishdagi subyektivlik: xatshunoslik ekspertizasi metodikalarga asoslangan subyektiv hukmni o'z ichiga oladi va turli ekspertlar bir xil ekspertizalartadqiqotlarida turli xulosalarga kelishlari mumkin. Ushbu subyektivlik sud-xatshunoslik ekspertizasida nomuvofiqliklar va nizolarga olib kelishi mumkin.

Yechim: kelgusi faoliyat davomida zamonaviy texnikalarni qo'llash va zamonaviy bilimlarga asoslangan metodikalarni standartlashtirish subyektivlikni oldini olishga yordam beradi. Yozuvning xususiyatlarini baholash uchun aniq mezonlarni belgilash va ekspertlar orasida o'zaro ishonchlilikni oshirish, taqriz va malaka sinovlari sud-xatshunoslik ekspertizasi obyekti bo'lgan yozuv, matn va imzoning tadqiqotida izchillikni oshirishi mumkin.

Namunalarning ekspertiza tekshiruvini uchun yetarli bo'lmashligi: ba'zi hollarda taqqoslash uchun faqat cheklangan (yetarli bo'lmagan yoki kam bo'lgan) miqdordagi ekspertiza obyektlari mavjud bo'lib, tadqiqot o'tkazilayotgan hujjatning haqiqiyliigi yoki muallifligini aniq baholash qiyin bo'ladi.

Yechim: sud-xatshunoslik obyektlarini tekshiruvchi ekspertlar cheklangan namunalar uchun kelganda, mavjud namunalar yaroqli izlarni va o'xshashliklarni olish uchun statistik modellashtirish yoki taqdim etilgan obyektlar o'rtasidagi bir umumiy va xususiy belgilarni aniqlash uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanishi mumkin. Amaldagi jinoyat-protsessual kodeksiga muvofiq ekspertiza tayinlangan organga murojaat qilib, qo'shimcha namunalar olish uchun iltimosnoma kiritishiga haqli.

Agarda shu holatda ham namunalar yetarli bo'lmagan taqdirda ekspertiza o'tkazuvchi muassasa tomonidan xulosa berish imkoniyati yo'qligi to'g'risida dalolatnoma tuziladi. Bundan tashqari, tilshunoslar yoki psixologlar kabi boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda yozish uslubi va xulq-atvori haqida qo'shimcha ma'lumot olish mumkin (bu jarayonlar ko'proq psixologiya, grafalogiya va lingvistika tomonidan o'rganiladi).

Zamonaviy texnologiyalarning sud-xatshunoslik ekspertizasiga ta'siri: raqamli texnologiyalarning rivojlanishi sud-xatshunoslik ekspertizasida hujjatlarni ekspertiza qilishda o'zgartirilgan, anonim yoki uydirma hujjatlarning ko'payishi kabi yangi muammolarni keltirib chiqardi.

Yechim: sud-xatshunoslik ekspertizasiga zamonaviy texnologiyalarning kirib kelishi ushbu ekspertizalarni o'tkazuvchi ekspertlarning texnologik yutuqlarga moslashish uchun o'z malakalari va bilimlarini doimiy ravishda yangilab borishlarini taqozo etadi. Ular elektron hujjatlarni tahlil qilish uchun raqamli kriminalistika vositalari va usullaridan foydalanadilar, ularning belgilarini tekshirish va matnli xabarlar yoki elektron pochta xabarlarini lingvistik tahlil qilish bilimlariga ham ega bo'lishlari lozim.

Raqamli kriminalistikada xatshunos ekspertlari bilan hamkorlik raqamli dalillar bilan bog'liq murakkabliklarni bartaraf etishga yordam beradi. Shuni inobatga olish lozimki, yuqorida ko'rsatilgan muammo va yechim xatshunoslik ekspertisasi va raqamli kriminalistika sohasiga yaqin kelajakda kirib kelishi mumkin bo'lgan muammo sifatida o'rganildi.

Huquqiy muammo: sud muhokamalarida dalillarning, shu jumladan xatshunos ekspert tomonidan berilgan xulosa amaldagi jinoyat-protsessual kodeksiga binoan asosiy dalil sifatida qaralmasligi hozirgi kundagi muammolardan biridir. Buning natijasida ekspertiza xulosasining yetarlicha asoslanmasligiga, tarafkashlik va mavjud metodikalar usullarining ishonchliligi haqida xavotir paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Yechim: sud ekspertlari xulosalarni shakllantirish va ekspert guvohligi uchun belgilangan metodika va ko'rsatmalarga rioya qilishadi. Sud ekspertlari o'z sohalarida malaka va ishonchni namoyish etish uchun malaka oshirish va sertifikatlash jarayonlaridan o'tadilar.

Tadqiqot metodologiyalaridagi shaffoflik, dalillarni hujjatlashtirish va xulosalarni samarali o'tkazish sud-xatshunoslik ekspertizasida ko'plab huquqiy muammolarni hal qilish uchun juda muhimdir.

Ushbu muammolarni tegishli metodikalar, standartlar va fanlararo hamkorlik bilan hal qilish orqali sud-xatshunoslik ekspertlari sud ekspertizasida yozma nutqning identifikatsiya belgilarining ishonchliligi va yaterliligini oshirishi mumkin.

Sud ekspertizasida yozma nutqning identifikatsiya belgilarini qo'llash amaliyotida yuzaga keladigan muammolar va echimlar bo'yicha ilmiy tadqiqotlar sud-xatshunos ekspertlari duch keladigan turli xil muammolarni hal qiladi. Ushbu sohadagi ilmiy izlanishlarning ba'zi asosiy yo'nalishlari:

Ekspertlar tadqiqotlaridagi har xillik: umumiy qiyinchiliklardan biri turli ekspertlar tomonidan bir xil ekspertiza tekshiruvi uchun olingan hujjatni tahlil qilishda erishilgan xulosalardagi o'zgaruvchanlikdir. Ilmiy tadqiqotlar o'zgaruvchanlik manbalarini, masalan, subyektiv talqin yoki o'qitish va tajribadagi farqlarni o'rganadi va izchillik va ishonchlilikni oshirish uchun echimlarni taklif qiladi.

Tadqiqotlardagi subyektivlik: qo'l yozuvi tadqiqoti subyektiv xulosani o'z ichiga olish ehtimoli yuqori, bu esa tarafkashlik va nomuvofiqlikni keltirib chiqarishi mumkin. Tadqiqotlar tahlil mezonlarini standartlashtirish, batafsil ko'rsatmalar berish va ekspertlar o'rtasida izchillikni ta'minlash uchun sifat nazorati choralarini amalga oshirish kabi subyektivlikni kamaytirish usullarini o'rganadi.

Ekspertiza tekshiruvi uchun olingan namunalarning cheklanganligi: taqqoslash uchun faqat cheklangan miqdordagi ma'lum namunalar mavjud bo'lgan hollarda, ilmiy tadqiqotlar mavjud namunalarning foydaliligini maksimal darajada oshirish usullarini o'rganadi, masalan, kichik namunalar to'plamidan xususiyatlarni aniqlash uchun statistik modellashtirish yoki tahlilni kuchaytirish uchun bir nechta manbalardan ma'lumotlarni birlashtirish.

Texnologik taraqqiyot: texnologiyaning rivojlanishi sud ekspertisasi uchun imkoniyat va qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Tadqiqotlar raqamli vositalar va avtomatlashtirilgan tahlil usullarini sud-xatshunosligida qo'l yozuvi tahliliga qo'shilishini, shuningdek raqamli hujjatlarning haqiqiyliги va ishonchliligini hal qilish usullarini ishlab chiqishni o'rganadi.

Xatolarni tahlil qilish va sifatni ta'minlash: sud ekspertizasida xato va o'zgaruvchanlik manbalarini tushunish tadqiqot natijalarining ishonchliligi va asosililigini oshirish uchun juda muhimdir.

Tadqiqotlar xatolar darajasi, tarafkashlik manbalari va sud ekspertisasi tahlilidagi nomuvofiqliklarni keltirib chiqaradigan omillarni, shuningdek xatolarni minimallashtirish va aniqlikni oshirish uchun sifatni ta'minlash choralarini amalga oshirish strategiyasini o'rganadi.

Ta'lim va malaka oshirish kurslari: samarali ta'lim va ta'lim dasturlari sud-xatshunos ekspertlari o'rtasida malaka va ko'nikmani ta'minlash uchun juda muhimdir. Ilmiy tadqiqotlar ushbu sohada o'qitish, malaka oshirish va uzluksiz ta'lim bo'yicha eng yaxshi tajribalarni, shuningdek ekspert malakasini baholash va sertifikatlash usullarini o'rganadi.

Ushbu muammolarni ilmiy tadqiqotlar orqali hal qilish orqali sud hujjatlari ekspertizasi rivojlanishda va takomillashishda davom etishi, sud ekspertizasi intizomi sifatida ishonchliligi va ishonchliligini oshirishi mumkin.

REFERENCES

1. **F.B.SOBIROV** Sud –xatshunoslik ekspertizasi bo`yicha ekspertiza xulosalarini rasmiylashtirish qoidalari. O`quv-uslubiy qo`llanma. TOSHKENT-2024.-67 bet
2. **T.B.Mamatqulov** Xatshunoslik ekspertizasi. Ma`ruzalar kursi/ -T.2017.-220b
3. **Gamble D.** The handwriting of identical twins, Canadian Society of
4. Forensic Science Journal (1980) 13:11–30.
5. Jinoyat ishini yuritishda ekspertiza: mazmuni, ahamiyati, tayinlash va o`tkazish asoslari. Uslubiy qo`llanma/ -T.<<Sharq>>, 2016.-328 bet